

A.N. Groenewegen

RENTABILITEIT EN FINANCIERING VAN DE CHAMPIGNONTEELT
IN NEDERLAND OVER 1981

Periodieke Rapportage No. 20-81

April 1983

Landbouw-Economisch Instituut
Afdeling Tuinbouw
Conradkade 175 - 2517 CL Den Haag
Postbus 29703 - 2502 LS Den Haag
Telefoon 070 - 614161

Prijs f 11,-

REFERAAT

RENTABILITEIT EN FINANCIERING VAN DE CHAMPIGNONTEELT IN NEDERLAND OVER 1981

Groenewegen, A.N.

Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut, 1983

30 pag., 6 tab.

Deze publikatie geeft informatie ten aanzien van de bedrijfsresultaten, het inkomen, het financieringsgedrag en de vermogenspositie. De champignonbedrijven hadden gemiddeld een verlies van f 36.790,-, dat is 11% van de kosten (in 1980 -17% van de kosten).

Het totaalinkomen bedroeg f 61.130,- per ondernemer. De gezinsbestedingen waren f 62.420,- (inclusief f 9.130,- aan persoonlijke belastingen en premies). De ontsparing bedroeg derhalve f 1.290,- per ondernemer.

Per bedrijf kwam f 40.680,- aan eigen financieringsmiddelen ter beschikking. Het vreemd vermogen nam af met f 12.450,-, zodat aan middelen resteerde f 28.230,-. Hiervan werd f 19.900,-(bruto) geïnvesteerd in duurzame productiemiddelen (in 1980 f 43.400,-).

De totale bezittingen bedroegen f 654.960,- per bedrijf, deze werden gemiddeld met 57% eigen vermogen gefinancierd.

Rentabiliteit/Inkomen/Financiering/Champignonenteelt/Nederland

INHOUD

Blz.

1.	OPZET EN METHODE VAN HET ONDERZOEK	5
1.1	Doel	5
1.2	De steekproef	5
1.3	De werkwijze	5
1.4	Wet Investerings Rekening	6
2.	DE BEDRIJFSUITKOMSTEN	7
2.1	Het grondgebruik, de arbeidsbezetting en het energieverbruik	7
2.2	De bedrijfsresultaten	7
2.2.1	Per bedrijf	7
2.2.2	Per m2 teeltoppervlakte voor champignons	8
2.3	De spreiding van het ondernemersoverschot in % van de kosten (rentabiliteit)	9
2.4	Vergelijking met het voorafgaande boekjaar	9
2.5	Arbeidsopbrengst, inkomen, gezinsbesteding en besparing per ondernemer	10
2.6	De spreiding van de arbeidsopbrengst, het inkomen en de besparing	11
3.	DE FINANCIERING	12
3.1	De beschikbaar gekomen financieringsmiddelen	12
3.2	De aanwending van de financieringsmiddelen	12
3.3	De balans	13
3.3.1	Activa	13
3.3.2	Passiva	13
3.4	De toename van het eigen vermogen van 31 december 1980 tot 31 december 1981	13
3.5	De spreiding van het eigen vermogen in procenten van het totaalvermogen (solvabiliteit) per 31 december 1981	14
3.6	Liquiditeiten, voorraad materialen e.d. en veldinventaris minus vreemd vermogen op korte termijn	14
3.7	De spreiding van de liquiditeiten, voorraad materialen e.d. en veldinventaris minus vreemd vermogen op korte termijn in procenten van de kosten	14
	BIJLAGEN	15
1.	Grondgebruik over 1981	15
2.	Arbeidsbezetting en energieverbruik over 1981	15
3.	Bedrijfsresultaten over 1981	16
4.	Spreiding van het ondernemersoverschot in % van de kosten	17
5.	Inkomen, gezinsbesteding en besparing in 1981	18
6.	Spreiding van de arbeidsopbrengst van de ondernemer, het ondernemersinkomen en het totaalinkomen	19
7.	Spreiding van de besparing	19
8.	De beschikbaar gekomen financieringsmiddelen	20
9.	Investerings, beleggingen en mutaties in de overige produktiemiddelen en de liquiditeiten	21
10.	Balans per 31 december 1981	22
11.	Samenstelling van het vreemde vermogen per 31 december 1981 en de vermogensvergelijking	23
12.	Spreiding van het eigen vermogen in procenten van het totaalvermogen (solvabiliteit) per 31 december 1981	24
13.	Liquiditeiten, voorraad materialen e.d. en veldinventaris minus vreemd vermogen op korte termijn	24
14.	Spreiding van de liquiditeiten, voorraad materialen e.d. en veldinventaris minus vreemd vermogen op korte termijn in procenten van de kosten	25

INHOUD (vervolg)

	Blz.
15. Bedrijfsresultaten (gemiddeld per bedrijf) en het inkomen, de gezinsbesteding en de besparing (gemiddeld per ondernemer) over de jaren 1978 t/m 1981	26
16. De beschikbaar gekomen financieringsmiddelen en de aanwending daarvan en de balansen per 31 december over de jaren 1978 t/m 1981	27
17. Algemene toelichting op de gebruikte begrippen	28

1. OPZET EN METHODE VAN HET ONDERZOEK

1.1 Doel

Het rentabiliteits- en financieringsonderzoek wordt uitgevoerd in het kader van de algemene opdracht van het Ministerie van Landbouw en Visserij en het bedrijfsleven om jaarlijks de bedrijfseconomische resultaten van de tuinbouw te onderzoeken.

Het doel van het onderzoek is inzicht te verschaffen in het niveau en de ontwikkeling van de rentabiliteit, de inkomensvorming, het financieringsgedrag alsmede van de vermogenspositie.

1.2 De steekproef

Het onderzoek naar de rentabiliteit en de financiering van champignonteelt is op een a-selecte steekproef gebaseerd. Met ingang van het boekjaar 1979 is de steekproef vernieuwd; de bedrijfskeuze vond plaats op de gegevens van de Landbouwtelling 1978.

Het onderzoek omvat alleen bedrijven:

- a. waarvan de ondernemer een agrarisch hoofdberoep heeft;
- b. met een bedrijfsomvang van 70 of meer sbe's (1976) 1);
- c. waarvan 60% en meer van de sbe betrekking heeft op de champignonteelt.

De bedrijven zijn met verschillende steekproefpercentages in de steekproef vertegenwoordigd, te weten:

bedrijven met 70 - 160 sbe	3,7%
bedrijven met 160 - 340 sbe	6,8%
bedrijven met 340 e.m. sbe	19,1%

Hieruit blijkt dat de "grotere" bedrijven sterker in de steekproef zijn vertegenwoordigd dan de "kleinere" bedrijven 2). Bij de berekening van de gemiddelde cijfers is uiteraard met de verschillende steekproefpercentages rekening gehouden.

Voor het boekjaar 1981 konden 35 bedrijven in het onderzoek worden betrokken; deze bedrijven vertegenwoordigen een populatie van naar schatting 478 bedrijven met een totale teeltoppervlakte champignons van 4997 are 3).

1.3 De werkwijze

Veel cijfers zijn ontleend aan de kas- en bankbescheiden alsmede spaarrekeningen en overzichten die betrekking hebben op leningen o/g van banken. Aanvullende gegevens die voor een bedrijfseconomische voorstelling van kosten, opbrengsten en bezittingen noodzakelijk waren zijn via een enquête op deze bedrijven verkregen.

- 1) De omvang van een agrarisch bedrijf en van de afzonderlijke produktierichtingen binnen een bedrijf kan worden uitgedrukt in sbe (standaardbedrijfs-eenheden). Een sbe komt overeen met een bepaald bedrag aan toegerekende factorkosten (arbeid, rente en netto-pacht) in een basisperiode bij een doelmatige bedrijfsvoering en onder normale omstandigheden.
- 2) Door rekening te houden met de verschillende mate waarin "grotere" en "kleinere" bedrijven tot de totale produktie bijdragen, wordt de betrouwbaarheid van de informatie over de resultaten, die op basis van een beperkt aantal waarnemingen kan worden gegeven, verbeterd.
- 3) De populatie waarop deze steekproef is gebaseerd, is beschreven in LEI-publikatie: "Interne Nota No. 249".

Voor een toelichting van de wijze waarop de uitkomsten zijn berekend en de begrippen die daarbij zijn gehanteerd wordt verwezen naar bijlage 17.

1.4 Wet Investerings Rekening

Bij de vaststelling van de nieuwwaarde van alle duurzame slijtende produktiemiddelen (inclusief plantopstanden) is rekening gehouden met de aanspraak op WIR-premie. Dit betekent dat de bedrijfseconomische waarde van alle duurzame slijtende produktiemiddelen is gebaseerd op de nieuwwaarde minus de aanspraak op WIR-premie. Dit geldt ook voor de berekende aanwas, afschrijving en rente m.b.t. de duurzame slijtende produktiemiddelen.

Voor de vergelijkbaarheid met de jaren 1978, 1980 en 1981 (zie bijlagen 15 en 16) zijn de cijfers over 1979 zowel zonder als met aanspraak van WIR-premie opgenomen.

2. DE BEDRIJFSUITKOMSTEN

2.1 Het grondgebruik, de arbeidsbezetting en het energieverbruik

De specificaties van het grondgebruik en de arbeidsbezetting zijn opgenomen in de bijlagen 1 en 2.

De champignonbedrijven hadden gemiddeld 215 are grond in gebruik. De teeltoppervlakte t.b.v. de champignons was gemiddeld 1046 m² per bedrijf; op deze oppervlakte werden in 1981 gemiddeld 4,2 champignonteelten uitgevoerd.

De spreiding van de gemiddelde teeltoppervlakte voor champignons in m² was als volgt:

40%	van de bedrijven met minder dan 600 m ²
24%	van de bedrijven met 600 - 1000 m ²
26%	van de bedrijven met 1000 - 2000 m ²
10%	van de bedrijven met meer dan 2000 m ²

De arbeidsbezetting was op het gemiddelde champignonbedrijf 4,35 manjaar, nl. 2,04 manjaar arbeid van ondernemer en gezinsleden (waarvan echtgenotes 0,48 manjaar) en 2,31 manjaar arbeid van personeel; 31% van de werkzaamheden van het personeel zijn uitgevoerd door medewerkers met een vast dienstverband. Het gemiddelde kwalitatieve verbruik van energie is opgenomen in bijlage 2. Het blijkt dat er gemiddeld 19.700 m³ gas, 13.700 liter HBO I en 43.300 KWH elektriciteit is verbruikt.

2.2 De bedrijfsresultaten

2.2.1 Per bedrijf

In tabel 2.1 en bijlage 3 is een specificatie van de gemiddelde kosten en opbrengsten opgenomen. Voor de champignonbedrijven werd gemiddeld een negatief resultaat berekend van f 36.790,- per bedrijf, dat is 11% van de kosten. (In 1980 -17% van de kosten). De productie van champignons bedroeg 94 ton per bedrijf; de gemiddelde prijs f 3,07 per kg.

Tabel 2.1 De bedrijfsresultaten (gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven	35	
Aantal sbe	309	
Aantal teelten (gemiddeld per bedrijf)	4,2	
Champignons (teeltoppervlakte)	1.046 m ²	
Productie van champignons	94.384 kg	
Gemidd. prijs per kg (excl. omzetbelasting)	3,07 gld.	
Arbeidsbezetting in manjaren	4,35	
Geïnvesteed vermogen per 1 januari 1981	347.000	
<hr/>		
Kosten		in %
Arbeidskosten	137.840 x)	40
Rente en afschrijving	69.950	20
Compost, broed en dekgrond	69.460	20
Energie	24.670	7
Overige kosten	46.180	13
	<u>Totale kosten</u>	<u>348.100</u>
		100
Opbrengsten		
Champignons	297.820	96
Overige opbrengsten	13.490	4
	<u>Totale opbrengsten</u>	<u>311.310</u>
		100
Ondernemersoverschot	-36.790	
Idem in % van de kosten	- 11	
Arbeidsopbrengst van de ondernemer:		
per ondernemer	21.650	
mediaan gemiddelde	21.490	

x) Minus loonsubsidie.

De arbeidskosten van de ondernemers, de gezinsleden en het vreemde personeel maakten te zamen voor 40% en de afschrijving en rente voor 20% deel uit van de totale kosten.

De arbeidsopbrengst van de ondernemer - dat is het ondernemersoverschot verhoogd met de als kosten gecalculerde vergoeding voor de handenarbeid van de ondernemer - bedroeg gemiddeld f 21.650,- per ondernemer. Bij de berekening van o.a. de arbeidsopbrengst van de ondernemer kan het voorkomen dat extreem hoge uitkomsten van een kleine groep ondernemers het gemiddelde cijfer sterk beïnvloeden; het gevolg is dat het aantal ondernemers met een arbeidsopbrengst onder het gemiddelde groter is dan het aantal boven het gemiddelde. Ter vergelijking is daarom tevens de gemiddelde arbeidsopbrengst van de ondernemer van een "mediane" 1) groep van ondernemers gegeven. Het mediaan gemiddelde bedroeg f 21.490,- (zie tabel 2.1).

2.2.2 Per m2 teeltoppervlakte voor champignons

Uitgedrukt per m2 teeltoppervlakte bedroegen de gemiddelde kosten f 333,- en de opbrengsten f 298,-. De spreiding van deze cijfers per m2 is groot. De kosten variëren van f 193,- tot f 667,-, de opbrengsten van f 105,- tot f 643,- per m2. De procentuele verdeling van het aantal bedrijven over klassen van kosten en opbrengsten is in tabel 2.2 opgenomen. Hierbij dient te worden opgemerkt dat alle kosten en opbrengsten zijn toegerekend aan de champignonsteelt.

Tabel 2.2 Spreiding van kosten en opbrengsten per m2 teeltoppervlakte (aantal bedrijven per kosten- en opbrengstenklasse in %)

Kosten per m2 in gld.	Opbrengsten per m2 in gld.	100,-	150,-	200,-	250,-	300,-	350,-	400,-	450,-	To- taal
		-	-	-	-	-	-	-	en meer	
		150,-	200,-	250,-	300,-	350,-	400,-	450,-	meer	
		%	%	%	%	%	%	%	%	%
f 100,- - f 150,-		-	-	-	-	-	-	-	-	-
f 150,- - f 200,-		3	-	-	-	-	-	-	-	3
f 200,- - f 250,-		6	3	-	4	-	-	-	-	9
f 250,- - f 300,-		9	-	6	8	1	-	-	-	27
f 300,- - f 350,-		-	-	18	3	7	-	-	-	29
f 350,- - f 400,-		-	-	-	10	2	1	-	-	13
f 400,- - f 450,-		-	-	-	-	-	7	1	1	9
f 450,- en meer		-	-	-	-	3	-	-	6	10
Totaal		18	3	24	25	13	8	1	8	100
Gemiddeld aantal teelten		3,5	3,8	4,1	4,3	4,7	5,0	5,4	4,6	4,2
Gemiddeld % sbe champignons		100	100	99	97	93	88	93	76	96

N.B. De cijfers onder de diagonale lijn betreffen percentages verliesgevende bedrijven.

Het ondernemersoverschot bedroeg in 1981 negatief f 35,- per m2.

De spreiding in het ondernemersoverschot in dat jaar varieerde van - f 177,- per m2 tot + f 175,- per m2 (tabel 2.3).

- 1) Onder mediane groep is hier verstaan 20% van het totaal aantal waarnemingen, te weten 10% links en 10% rechts van de mediaan. De mediaan is de middelste van alle waarnemingen als deze naar "grootte" zijn gerangschikt.

Tabel 2.3 Spreiding van het ondernemersoverschot per m2 teeltoppervlakte
(aantal bedrijven per klasse in %)

		1981
Ondernemersoverschot per m2 teeltoppervlakte		%
Negatief		
f 150,- en meer		12
f 150,- - f 100,-		16
f 100,- - f 75,-		9
f 75,- - f 50,-		20
f 50,- - f 25,-		18
f 25,- - f 0,-		16
Totaal negatief		91
Positief		
f 0,- - f 25,-		5
f 25,- - f 50,-		1
f 50,- en meer		3
Totaal positief		9

2.3 De spreiding van het ondernemersoverschot in % van de kosten (rentabiliteit)

De spreiding van het ondernemersoverschot in % van de kosten is opgenomen in bijl.4. De spreiding is groot; het meest verliesgevende bedrijf had een tekort van 61%, het meest winstgevende bedrijf een ondernemersoverschot van 44% van de kosten.

Van de deelnemende bedrijven had 10% een positief ondernemersoverschot. Deze 10% winstgevende bedrijven namen 25% van de totale produktiewaarde voor hun rekening. 36% van de bedrijven had een negatief ondernemersoverschot van 0-20%, 34% van 20-30% en 20% meer dan 30% van de kosten.

2.4 Vergelijking met het voorafgaande boekjaar

In tabel 2.4 zijn de uitkomsten vergeleken met die over 1980. De vergelijking heeft betrekking op 35 dezelfde bedrijven die in beide jaren aan het onderzoek hebben deelgenomen.

Het blijkt dat de oppervlakte champignons in 1981 met 4% is gestegen. De kosten en de opbrengsten namen als gevolg van volume- en prijsveranderingen per bedrijf toe met resp. 7,5% en 16,2%, hierdoor was de rentabiliteit in 1981 6 punten hoger dan in 1980.

De kosten namen in 1981 toe met gemiddeld f 24.240,- per bedrijf, te weten:

		Stijging (1980=100)	Hoeveelheids- mutaties	Prijs- mutaties
Arbeid	f 9.180,-	7,2%	-1,3%	8,6%
Afschrijving	" 2.420,-	6,2%	2,4%	3,7%
Rente	" 3.330,-	13,3%	-1,2%	14,7%
Gas en stookolie	" 890,-	5,9%	-10,6%	18,5%
Compost, broed- en dekgrond	" 4.680,-	7,2%		
Afleveringskosten	" 480,-	5,3%		
Overige kosten	" 3.260,-	7,8%		
Totaal	f 24.240,-	7,5%		

De opbrengsten stegen met f 43.450,-; deze kunnen als volgt worden gespecificeerd:

			Hoeveelheids- mutatie	Prijs- mutatie
Champignons	f 44.790,-	17,7%	10,3%	6,7%
Overige opbrengsten	-f 1.340,-	-9,0%		
Totaal	f 43.450,-	16,2%		

Tabel 2.4 Bedrijfsresultaten over 1981 in vergelijking met die over 1980, gemiddeld per bedrijf

	1980	1981
Aantal bedrijven	35	35
Champignons (teeltoppervlakte) m ²	1.007	1.046
Arbeidsbezetting in manjaren	4,39	4,35
Aantal teelten (gemiddeld per bedrijf)	4,2	4,2
Kwantitatieve opbrengsten	85.584 kg	94.384 kg
Gemidd. prijs per kg (excl. omz.belasting)	2,88 gld.	3,07 gld.
Kosten:		
Arbeidskosten 1)	128.660	137.840
Afschrijving	39.170	41.590
Rente 2)	25.030	28.360
Gas en olie	15.470	16.360
Compost, broed- en dekgrond	64.780	69.460
Afleveringskosten	9.000	9.480
Overige kosten	<u>41.750</u>	<u>45.010</u>
Totale kosten	323.860	348.100
Opbrengsten:		
Champignons	253.030	297.820
Overige opbrengsten	<u>14.830</u>	<u>13.490</u>
Totale opbrengsten	267.860	311.310
Ondernemersoverschot	-56.000	-36.790
Idem in % van de kosten	-17	-11

1) Minus loonsubsidie.

2) Voor het boekjaar 1981 zijn de volgende rentetarieven gebruikt:

2½% voor de grond (in 1980 2½%); 9% voor de duurzame slijtende produktiemiddelen (in 1980 8%); 12½% voor de normale behoefte aan vlottende middelen (in 1980 11½%).

2.5 Arbeidsopbrengst, inkomen, gezinsbesteding en besparing per ondernemer

Voor een beeld van het inkomen en van de besparing welke gemiddeld per ondernemer werd verkregen, wordt verwezen naar bijlage 5.

De arbeidsopbrengst van de ondernemer - bestaande uit het ondernemersoverschot en de als kosten gecalculerde vergoeding voor de handenarbeid van de ondernemer - bedroeg gemiddeld f 21.650,- (in 1980 f 210,-). Het ondernemersinkomen per ondernemer - de arbeidsopbrengst vermeerderd met het saldo van de berekende en betaalde rente en de rentesubsidie - bedroeg gemiddeld f 24.580,- (in 1980 f 4.430,-).

Het gezinsinkomen uit het bedrijf - dat is het ondernemersinkomen vermeerderd met de vergoeding voor de handenarbeid van de gezinsleden - werd op f 42.820,- becijferd (in 1980 f 22.630,-).

Het inkomen buiten bedrijf - gemiddeld f 18.310,- per ondernemer - is gespecificeerd opgenomen in bijlage 5. Hieruit blijkt dat de economische huurwaarde van de eigen woning, welke gesteld is op 6% van de verkoopwaarde van de woning, het belangrijkste bestanddeel is van het inkomen buiten bedrijf.

Het totaalinkomen - gezinsinkomen uit het bedrijf vermeerderd met het inkomen buiten bedrijf - was gemiddeld f 61.130,- (in 1980 f 39.220,-) per ondernemer.

De gezinsbesteding ligt gemiddeld op een niveau van f 62.420,- (waarvan

f 9.130,- aan persoonlijke belastingen en premie volksverzekering). De ontsparing - totaalinkomen minus gezinsbesteding - bedroeg derhalve gemiddeld f 1.290,- per ondernemer (in 1980 f 22.920,-).

Ter vergelijking zijn in tabel 2.5 de gemiddelde cijfers (per ondernemer) betreffende het totaalinkomen, de gezinsbesteding en de besparing van enkele andere takken van tuinbouw opgenomen.

Tabel 2.5 Totaalinkomen, gezinsbesteding en besparing (gemidd. per ondernemer)

	Aantal bedrij- ven	Aantal onderne- mers per bedrijf	Totaal inko- men	Gezins- beste- ding	Bespa- ring
Groenteteelt onder glas	106	1,34	78.940	58.470	20.470
Snijbloementeelt onder glas	96	1,31	67.310	58.360	8.950
Potplantenteelt onder glas	55	1,44	91.690	67.330	24.360
Champignonteelt	35	1,12	61.130	62.420	-1,290
Groenteteelt open grond	59	1,26	56.360	48.520	7.840

2.6 De spreiding van de arbeidsopbrengst, het inkomen en de besparing

De spreiding in de arbeidsopbrengst van de ondernemer, het ondernemersinkomen en het totaalinkomen is opgenomen in bijlage 6. Het blijkt dat 67% van de ondernemers een positieve arbeidsopbrengst had; 61% van de ondernemers had een arbeidsopbrengst hoger dan f 15.000,- en 16% hoger dan f 45.000,- (arbeidskosten voor een volwaardige arbeidskracht van 23 jaar en ouder is f 40.825,- in 1981). De ondernemers met een negatieve arbeidsopbrengst (33%) hebben een bedrijfsverlies (negatief ondernemersoverschot) dat hoger was dan de gecalculeerde vergoeding voor de handenarbeid van de ondernemer.

Van het totaalinkomen, gemiddeld f 61.130,- per ondernemer had 76% een totaalinkomen hoger dan f 30.000,-, 64% hoger dan f 45.000,-, 50% hoger dan f 60.000,- en 21% hoger dan f 90.000,- (zie bijlage 6). Van de ondernemers had 11% een negatief totaalinkomen.

De spreiding van de besparing is opgenomen in bijlage 7. Hieruit blijkt dat 49% van de ondernemers heeft gespaard. 51% van de ondernemers heeft ontspaard. 19% had een ontsparing groter dan f 30.000,-. 18% van de ondernemers had een besparing groter dan f 30.000,-.

3. DE FINANCIERING

3.1 De beschikbaar gekomen financieringsmiddelen

De beschikbaar gekomen financieringsmiddelen zijn (gemiddeld per bedrijf) opgenomen in bijlage 8. Als gevolg van het feit dat er bedrijven zijn met meer dan één ondernemer (gemiddeld 1,12 ondernemers per bedrijf) kunnen de cijfers niet vergeleken worden met die van bijlage 5.

Het eigen vermogen is in 1981 afgenomen 1) met f 910,-. Deze afname is de resultante van de volgende mutaties:

Besparing	- f 1.440,-
Woningsubsidies	+ " 270,-
Meer ontvangen dan berekende WIR-premie	- " 1.160,-
Uitkering levensverzekering	+ " 770,-
Erfenissen en/of schenkingen	+ " 570,-
Koerswinst of verlies op effecten	+ " 1.020,-
Boekwinsten of -verliezen bij desinvesteringen	- " 940,-
	<hr/>
	- f 910,-
	=====

De in de kosten gecalculeerde afschrijving op de duurzame slijtende produktiemiddelen bedroeg f 41.590,-. Toevoeging van dit bedrag aan de mutatie in het eigen vermogen leverde een totaal beschikbaar bedrag aan eigen financieringsmiddelen op van f 40.680,-.

Het vreemd vermogen nam per saldo af met f 12.450,- zodat totaal f 28.230,- aan financieringsmiddelen ter beschikking kwam.

3.2 De aanwending van de financieringsmiddelen

In bijlage 9 is de aanwending van de beschikbaar gekomen financieringsmiddelen opgenomen.

In 1981 werd in duurzame produktiemiddelen f 19.900,- bruto geïnvesteerd.

De spreiding van de bruto-investering was groot:

3% van de bedrijven investeerde niets, 54% investeerde van f 1,- tot f 10.000,-, 34% van f 10.000,- tot f 40.000,-, 4% van f 40.000,- tot f 100.000,-, 5% voor meer dan f 100.000,-. Laatstgenoemde bedrijven (5%) namen 38% van de totale investeringen van alle in het onderzoek betrokken bedrijven voor hun rekening. De bruto-investeringen zijn - zoals eerder omschreven - verminderd met de aanspraak op WIR-premie.

De investeringen en beleggingen (per saldo) buiten het bedrijf bedroegen gemiddeld f 2.130,-, namelijk:

a. netto-investeringen in woningen	+ f 4.010,-
b. deelnemingen e.d.	- f 610,-
c. leningen u/g	- f 580,-
d. overige beleggingen	- f 690,-

De overige produktiemiddelen (veldinventaris, voorraad materialen) namen af met resp. f 1.150,-. De liquiditeiten namen toe met f 7.350,-.

De afname van de bezittingen, - het totaal van investeringen, beleggingen en mutaties in liquiditeiten en overige produktiemiddelen (f 28.230,-) minus de afschrijving (f 41.590,-) bedroeg f 13.360,-.

1) Exclusief herwaardering per 1 januari 1981.

3.3 De balans

3.3.1 Activa

In bijlage 10 is een uitvoerige specificatie opgenomen betreffende de activa van de balans.

De totale bezittingen van de ondernemers op de champignonbedrijven werden per 31 december 1981 becijferd op f 654.960,-, gemiddeld per bedrijf.

Hiervan had f 295.110,- (45%) betrekking op duurzame produktiemiddelen, f 18.360,-, (3%) op overige produktiemiddelen en f 230.110,- (35%) op overige bezittingen (waaronder de woningen voor f 210.340,-). De resterende f 111.380,- (17%) had betrekking op de liquiditeiten.

3.3.2 Passiva

Het vreemd vermogen is gespecificeerd in bijlage 11. Het vreemde vermogen bedroeg per 31 december 1981 f 284.550,-, dat is 43% van het totale vermogen.

Van het vreemde vermogen op lange termijn is 92% door de Rabobank verstrekt.

In tabel 3.1 zijn zowel het totale als het vreemde vermogen per 31 december 1981 (in procenten van het totale vermogen) van de champignonbedrijven vergeleken met die van andere takken van tuinbouw.

Tabel 3.1 Het totale vermogen (gemiddeld per bedrijf) en het vreemde vermogen (in procenten van het totale vermogen)

	Totale vermogen	Vreemd vermogen in % van het totale vermogen
Groenteteelt onder glas	941.810	41
Snijbloemeteelt onder glas	1.158.750	53
Potplantenteelt onder glas	1.140.150	42
Champignoneteelt	654.960	43
Groenteteelt in de open grond	647.410	26

3.4 De toename van het eigen vermogen van 31 december 1980 tot 31 december 1981

Voor het gemiddelde bedrijf steeg het eigen vermogen van f 360.260,- per 31 december 1980 tot f 370.410,- per 31 december 1981 als gevolg van:

a. toe- en uittreding firmanten en inbreng echtgenote		+ f 1.400,-
b. herwaardering a.g.v. prijsstijging		+ " 13.370,-
c. correcties op de balans per 31 december 1980		- " 3.710,-
d. besparing	- f 1.440,-	
e. overige mutaties in het eigen vermogen 1)	+ " 530,-	
		- " 910,-
Totaal		+ f 10.150,-
		=====

De solvabiliteit (eigen vermogen in % van het totaalvermogen) bedroeg gemiddeld per:

31 december 1980	54,8
1 januari 1981	55,6 (na herwaardering)
31 december 1981	56,6

1) Zijn onder nr 3.1 gespecificeerd.

De solvabiliteit per 31 december 1981 was 1,8% hoger t.o.v. 31 december 1980. Deze 1,8% is de som van:

a. toe- en uittreding van firmanten en vermogensinbreng van echtgenotes	+ 0,1
b. herwaardering als gevolg van prijsstijgingen + correcties	+ 0,7
c. mutatie eigen vermogen	- 0,1
d. mutatie vreemd vermogen	+ 1,1
	<u>+ 1,8</u>

3.5 De spreiding van het eigen vermogen in procenten van het totaalvermogen (solvabiliteit) per 31 december 1981

In bijlage 12 is de spreiding van de solvabiliteit opgenomen. 29% van de bedrijven had een lagere solvabiliteit dan 40%, 41% van 40% tot 80% en 30% van de bedrijven hoger dan 80%.

3.6 Liquiditeiten, voorraad materialen e.d. en veldinventaris minus vreemd vermogen op korte termijn

Bijlage 13 geeft een beeld van de liquiditeiten, voorraad materialen e.d. en veldinventaris minus vreemd vermogen op korte termijn. Voor het gemiddelde champignonbedrijf was het saldo van de aanwezige middelen en schulden op korte termijn f 102.000,-, dat is 29% van de kosten.

3.7 De spreiding van de liquiditeiten, voorraad materialen e.d. en veldinventaris minus vreemd vermogen op korte termijn in procenten van de kosten

In bijlage 14 is de spreiding van dit kengetal opgenomen. Voor het gemiddelde bedrijf waren de middelen per 31 december 1981 29% van de kosten hoger dan de schulden op korte termijn. De spreiding van dit kengetal varieert van -17% tot 165% (liquide en vlottende middelen minus schulden op korte termijn in procenten van de kosten).

Op 16% van de bedrijven waren de schulden op korte termijn hoger dan de voorraad vlottende en liquide middelen.

Bijlage 1 Grondgebruik over 1981 (gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven	35
Aantal sbe	309
Aantal teelten (gemiddeld per bedrijf)	4,2
	m2
Champignongebouw(en)	1.229
Champignons (teeltoppervlakte)	(1.046)
Opengrondstuinbouw:	
groente	753
pit- en steenvruchten	1.445
overige tuinbouwprodukten	580
braakland	124
Totaal tuinbouw	4.131
Akkerbouw en grasland	10.240
Verhuurd	4.013
Erf, blijvende paden	3.144
Totaal kadastrale oppervlakte	21.528
waarvan eigendom	20.047

Bijlage 2 Arbeidsbezetting en energieverbruik over 1981 (gemidd. per bedrijf)

Aantal bedrijven	35
Aantal ondernemers per bedrijf	1,12
Gemiddelde leeftijd van de ondernemer	44
Arbeidsbezetting in manjaren:	
arbeid van de ondernemer(s)	1,39
arbeid van de echtgenotes	0,48
arbeid van de overige gezinsleden	0,17
arbeid van vast personeel	0,71
arbeid van los personeel	1,60
Totale arbeidsbezetting	4,35
Arbeid door ondernemer(s) en gezinsleden	47%
Energieverbruik:	
gas (x duizend m3)	19,7
olie: HBO I (x duizend liter)	13,7
Totaal verbruik van brandstoffen	
(x miljoen Kcal)	267
Idem (x miljard joules)	1.117
Elektriciteit (x duizend KWH)	43,3

Bijlage 3 Bedrijfsresultaten over 1981 (gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven	35
Geïnvesteed vermogen per 1 januari 1981	347.000

Kosten

Afschrijving duurzame produktiemiddelen	41.040
Afschrijving vaste plantopstanden	550
Huur en pacht	740
Rente	28.360
Onderhoud	7.890
Energiekosten	24.670
Compost	52.610
Broed	6.580
Dekgrond	10.260
Bestrijdingsmiddelen	3.630
Overige materialen	440
Werk door derden	7.220
Afleveringskosten	9.480
Autokosten 1)	2.750
Arbeid ondernemers	60.950
Arbeid echtgenotes	15.070
Arbeid overige gezinsleden	5.290
Arbeid personeel	56.640
Veekosten	2.560
Overige kosten	11.470
Totaal	348.210
Minus : subsidie lonen	110
Totaal minus subsidie	348.100

Opbrengsten

Champignons	297.820
Overige tuinbouwprodukten	4.360
Landbouw en veeteelt	5.600
Overige opbrengsten	3.910
Aanwas vaste plantopstand	720
Saldo veldinventaris	- 1.100
Totaal	311.310
Ondernemersoverschot	-36.790
Per f 100,- kosten	- 11
Per f 100,- geïnvesteed vermogen	- 11
Arbeidsopbrengst per manjaar	23.250

1) Exclusief afschrijving en rente.

Bijlage 4 Spreiding van het ondernemersoverschot in procenten van de kosten
(aantal bedrijven per rentabiliteitsklasse in procenten)

Aantal bedrijven	35
------------------	----

Rentabiliteitsklasse	%
----------------------	---

Negatief

40 en meer	14
40 - 30	6
30 - 20	34
20 - 10	14
10 - 0	22

Totaal verliesgevend	90
----------------------	----

Positief

0 - 10	6
10 en meer	4

Totaal winstgevend	10
--------------------	----

Ondernemersoverschot per f 100,- kosten

(ongewogen gemiddelde)	-20
------------------------	-----

Standaardfout	3,3
---------------	-----

Bijlage 5 Inkomen, gezinsbesteding en besparing in 1981
(gemiddeld per ondernemer)

Aantal bedrijven		35
Aantal ondernemers		42
Ondernemersoverschot		-32.960
Handenarbeid ondernemer		<u>54.610</u>
Arbeidsopbrengst van de ondernemer		21.650
Berekende rente	25.410	
Betaalde minus ontvangen rente	<u>23.520</u>	
Saldo		1.890
Rente subsidie		<u>1.040</u>
Ondernemersinkomen		24.580
Handenarbeid echtgenotes		13.500
Handenarbeid overige gezinsleden		<u>4.740</u>
Gezinsinkomen uit bedrijf		42.820
Inkomen buiten bedrijf		<u>18.310</u>
Totaalinkomen		61.130
Premies volksverzekeringen	3.790	
Premies vrijwillige verzekeringen	6.430	
Persoonlijke belastingen	5.340	
Betaald loon gezinsleden	2.130	
Overige bestedingen	<u>44.730</u>	
Totaal van gezinsbestedingen		<u>62.420</u>
Besparing		- 1.290

Specificatie inkomen buiten bedrijf		
Positief		
Huurwaarde woning(en)	10.350	
Huren buiten bedrijf	680	
Rente buiten bedrijf	5.430	
Uitkeringen volksverzekeringen	4.860	
Overige baten	<u>5.860</u>	
Totaal positief		27.180
Negatief		
Afschrijving woning(en)	3.750	
Onderhoud, verzekering, grondlasten woning(en)	840	
Rente privé-lening	4.110	
Overige lasten	<u>170</u>	
Totaal negatief		<u>8.870</u>
Inkomen buiten bedrijf		18.310

Bijlage 6 Spreiding van de arbeidsopbrengst van de ondernemer, het ondernemers-inkomen en het totaalinkomen (aantal ondernemers per inkomensklasse in procenten)

	Arbeids- opbrengst	Ondernemers- inkomen	Totaal inkomen
Aantal bedrijven	35	35	35
Aantal ondernemers	42	42	42
	%	%	%
- f 30.000,- en meer	15	15	2
- f 30.000,- - -f 15.000,-	7	6	3
- f 15.000,- - f 0,-	11	3	6
f 0,- - f 15.000,-	6	12	8
f 15.000,- - f 30.000,-	30	16	5
f 30.000,- - f 45.000,-	15	22	12
f 45.000,- - f 60.000,-	10	9	14
f 60.000,- - f 90.000,-	-	9	29
f 90.000,- en meer	<u>6</u>	<u>8</u>	<u>21</u>
	100	100	100

Bijlage 7 Spreiding van de besparing (aantal ondernemers per besparingsklasse in procenten)

Aantal bedrijven	35
Aantal ondernemers	42
Besparingsklasse	%
Negatief	
f 30.000,- en meer	19
f 30.000,- - -f 15.000,-	21
f 15.000,- - f 0,-	<u>11</u>
Totaal negatief	51
Positief	
f 0,- - f 15.000,-	13
f 15.000,- - f 30.000,-	18
f 30.000,- en meer	<u>18</u>
Totaal positief	49

Bijlage 8 De beschikbaar gekomen financieringsmiddelen (gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven		35
Gezinsinkomen uit bedrijf		47.700
Inkomen buiten bedrijf		<u>20.520</u>
Totaalinkomen		68.220
Af : gezinsbesteding		<u>69.660</u>
Besparing		-1.440
Bij : woningsubsidies	270	
meer ontvangen dan berekende WIR-premie	-1.160	
uitkering levensverzekeringen	770	
erfenissen en/of schenkingen	570	
koerswinst of -verlies op effecten	1.020	
boekwinsten of -verliezen bij desinvesteringen	<u>- 940</u>	
Totaal overige mutaties		<u>530</u>
Totaal mutaties eigen vermogen		- 910
Afschrijving duurzame produktiemiddelen	41.040	
Afschrijving vaste plantopstand	<u>550</u>	
Totaal afschrijvingen		<u>41.590</u>
Totaal eigen financieringsmiddelen		40.680
Mutaties vreemd vermogen		
Leningen en kredieten van Rabobanken	-7.140	
Leningen en kredieten van overige banken	- 140	
Overig lang krediet	<u>-2.070</u>	
Totaal op lange termijn	-9.350	
Totaal op korte termijn	<u>-3.100</u>	
Totaal mutaties vreemd vermogen		<u>-12.450</u>
Totaal financieringsmiddelen		28.230

Bijlage 9 Investerings, beleggingen en mutaties in de overige produktiemiddelen en de liquiditeiten (gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven 35

Investerings in bedrijf :

Grond (in exploitatie)	3.680	
Bedrijfsgebouwen	1.700	
Verwarmingsinstallaties	2.360	
Overige installaties	2.230	
Machines en werktuigen	9.850	
Plantopstanden	1.030	
Betaling op lopende investeringen	1.170	
Overige inventaris	170	
Vee	<u>5.140</u>	
Totaal van investeringen		27.330
Minus desinvesteringen: vee	4.780	
overig	<u>2.650</u>	
Totaal van desinvesteringen		<u>7.430</u>
Bruto-investeringen		19.900
Investerings en beleggingen buiten bedrijf (per saldo)		
Deelnemings	- 610	
Leningen u/g	- 580	
Woningen	4.010	
Overig	<u>- 690</u>	
Totaal		<u>2.130</u>
Totaal van investeringen en beleggingen		22.030
Mutaties in overige produktiemiddelen		
Veldinventaris	-1.100	
Voorraad materialen e.d.	<u>- 50</u>	
Totaal		-1.150
Mutaties in liquiditeiten		
Voorraad produkt en vorderings	-8.110	
Effecten	170	
Spaarrekenings e.d.	16.670	
Kas, lopende rek. banken en postgiro	<u>-1.380</u>	
Totaal		<u>7.350</u>
Totaal van investeringen en beleggingen en mutaties in vlottende en liquide middelen		28.230

Bijlage 10 Balans per 31 december 1981 (gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven		35
Boekwaarde slijtende duurzame produktiemiddelen in % van de nieuwwaarde per 1 januari 1981		39
Idem per 31 december 1981		34
Activa		
Duurzame produktiemiddelen		
Grond in exploitatie	59.130	
Bedrijfsgebouwen	118.460	
Verwarmingsinstallaties	16.210	
Overige installaties	56.180	
Machines en werktuigen	32.380	
Plantopstanden	4.420	
Betalingen op lopende investeringen	1.380	
Overige inventaris	5.360	
Vee	<u>1.590</u>	
Totaal		295.110
Overige produktiemiddelen		
Veldinventaris	14.900	
Voorraad materialen e.d.	<u>3.460</u>	
Totaal		18.360
Liquiditeiten		
Vorderingen	33.510	
Effecten	9.940	
Spaarrekeningen e.d.	59.920	
Kas, lopende rek. banken en postgiro	<u>8.010</u>	
Totaal		111.380
Overige bezittingen		
Woningen	210.340	
Deelname veilingen e.d.	4.670	
Leningen u/g	6.830	
Diversen	<u>8.270</u>	
Totaal		<u>230.110</u>
Totaal activa		654.960 =====
Passiva		
Vreemd vermogen		284.550
Eigen vermogen		<u>370.410</u>
Totaal passiva		654.960 =====
Eigen vermogen in % van het totaalvermogen		57

Bijlage 11 Samenstelling van het vreemde vermogen per 31 december 1981 en
vermogensvergelijking (gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven	35
------------------	----

Vreemd vermogen op lange termijn

Leningen van Rabobanken	212.830	
Leningen van overige banken	3.190	
Leningen van familieleden	6.990	
Leningen van overige particulieren	2.490	
Kredieten van Rabobanken	22.670	
Kredieten van overige banken	1.620	
Overig lang krediet	7.020	
	<hr/>	
Totaal		256.810

Vreemd vermogen op korte termijn

Te betalen omzet- en loonbelasting	3.410	
Te betalen kosten	21.750	
Te betalen investeringen	2.330	
Overig kort krediet	250	
	<hr/>	
Totaal		27.740
Totaal vreemd vermogen		<hr/> 284.550

Vreemd vermogen in % van het totaalvermogen	43
---	----

Vermogensvergelijking

Eigen vermogen per 31 december 1980	360.260
Herwaardering a.g.v. prijsstijging	+13.370
Correcties op de balans per 31 december 1980	- 3.710
Toe- en uittreding van firmanten	- 700
Vermogensinbreng van echtgenotes	+ 2.100
	<hr/>
Eigen vermogen per 1 januari 1981	371.320
Mutaties eigen vermogen in 1981	- 910
	<hr/>
Eigen vermogen per 31 december 1981	370.410

Bijlage 12 Spreiding van het eigen vermogen in procenten van het totaalvermogen (solvabiliteit) per 31 december 1981
(aantal bedrijven per solvabiliteitsklasse in procenten)

Aantal bedrijven	35
Solvabiliteitsklasse	%
Negatief	4
0 - 10	2
10 - 20	5
20 - 30	6
30 - 40	12
40 - 50	9
50 - 60	4
60 - 70	7
70 - 80	21
80 - 90	10
90 - 100	20
	<u>100</u>
Eigen vermogen in % van het totaalvermogen (ongewogen gemiddelde)	62
Standaardfout	5,3

Bijlage 13 Liquiditeiten, voorraad materialen e.d. en veldinventaris minus vreemd vermogen op korte termijn per 31 december 1981
(gemiddeld per bedrijf)

Aantal bedrijven	35
Kas, lopende rekening banken en postgiro	8.010
Spaarrekeningen e.d.	59.920
Effecten	9.940
Vorderingen	33.510
Voorraad materialen e.d.	3.460
Veldinventaris	<u>14.900</u>
A. Totaal aan middelen	129.740
Te betalen omzet- en loonbelasting	3.410
Te betalen kosten	21.750
Te betalen investeringen	2.330
Overig kort krediet	<u>250</u>
B. Totaal vreemd vermogen op korte termijn	27.740
Saldo (A - B)	102.000
Idem in % van de kosten	29

Bijlage 14 Spreiding van de liquiditeiten, voorraad materialen e.d. en veld-
inventaris minus vreemd vermogen op korte termijn in procenten van
de kosten (aantal bedrijven per liquiditeitsklasse in procenten)

Aantal bedrijven	35
------------------	----

Liquiditeitsklasse	%
--------------------	---

Negatief

20 - 10% van de jaarkosten	1
----------------------------	---

10 - 0% van de jaarkosten	<u>15</u>
---------------------------	-----------

Totaal negatief	16
-----------------	----

Positief

0 - 10% van de jaarkosten	17
---------------------------	----

10 - 20% van de jaarkosten	18
----------------------------	----

20 - 40% van de jaarkosten	15
----------------------------	----

40 - 60% van de jaarkosten	15
----------------------------	----

meer dan 60% van de jaarkosten	<u>19</u>
--------------------------------	-----------

Totaal positief	84
-----------------	----

Bijlage 15 Bedrijfsresultaten (gemiddeld per bedrijf) en het inkomen, de gezinsbesteding en de besparing (gemiddeld per ondernemer) in de jaren 1978 t/m 1981 1)

	1978	1979 2)	1979 3)	1980	1981
Aantal bedrijven	29	35	35	35	35
Aantal ondernemers	40	42	42	42	42
Champignon (teeltopp.)	1005 m2	944 m2	944 m2	1007 m2	1046 m2
Aantal teelten (p.bedr.)	4,1	4,1	4,1	4,2	4,2
Arb.bezetting in manjaren	4,50	3,93	3,93	4,39	4,35
Kosten	x1000 gld.	x1000 gld.	x1000 gld.	x1000 gld.	x1000 gld.
Arbeidskosten	117,5	109,8	109,8	128,7	137,8
Rentekosten	16,9	26,5	21,8	25,0	28,4
Afschrijvingen	38,6	44,6	35,5	39,2	41,6
Compost, broed en dekgrond	53,4	53,5	53,5	64,8	69,5
Overige kosten	58,2	56,4	56,4	66,2	70,8
Totale kosten	284,6	290,8	277,0	323,9	348,1
Opbrengsten					
Champignons	275,2	217,7	217,7	253,0	297,8
Overige opbrengsten	14,3	10,5	10,5	14,9	13,5
Totale opbrengsten	289,5	228,2	228,2	267,9	311,3
Ondernemersoverschot	4,9	-62,6	-48,8	-56,0	-36,8
Id. in % v.d. kosten	2	- 22	- 18	- 17	- 11
Perc. winstgevende bedr.	24	4	4	3	10
Inkomen en besparing (per ondernemer)					
Arbeidsopbr.v.d.ondern.	45,3	-11,1	1,3	0,2	21,7
Ondernemersinkomen	53,4	1,5	6,6	4,4	24,6
Gezinsinkomen uit bedr.	67,0	14,7	22,8	22,6	42,8
Totaalinkomen	77,3	28,3	36,4	39,2	61,1
Premie volksverzek.	6,0	7,2	7,2	6,7	3,8
Premie vrijw. verzek.	5,3	5,8	5,8	5,9	6,4
Persoonlijke belast.	24,8	10,4	10,4	5,1	5,4
Betaalde arb.kosten gezinsleden	0,9	1,3	1,3	2,0	2,1
Overige gezinsbested.	37,8	37,7	37,7	42,4	44,7
Totaal v.gezinsbest.	74,8	62,4	62,4	62,1	62,4
Besparing	2,5	-34,1	-26,0	-22,9	- 1,3
Percentage ondernemers met (positieve) besparing	32	14	19	23	49

1) Met ingang van 1979 is de steekproef vernieuwd.

2) Vóór toepassing van WIR.

3) Na toepassing van WIR.

Bijlage 16 De beschikbaar gekomen financieringsmiddelen en de aanwending daarvan en de balansen per 31 december over de jaren 1978 t/m 1981 1) (gemiddeld per bedrijf)

	1978	1979 2)	1979 3)	1980	1981
Aantal bedrijven	29	35	35	35	35
Beschikbaar gekomen financieringsmiddelen	x1000 gld.	x1000 gld.	x1000 gld.	x1000 gld.	x1000 gld.
Besparing	3,1	-38,0	-29,0	-25,6	- 1,4
Overige mutaties in het eigen vermogen	<u>3,2</u>	<u>15,2</u>	<u>3,6</u>	<u>- 0,1</u>	<u>0,5</u>
Totaal mutaties eigen vermogen 4)	6,3	-22,8	-25,4	-25,7	- 0,9
Afschrijvingen	<u>38,6</u>	<u>44,6</u>	<u>35,5</u>	<u>39,2</u>	<u>41,6</u>
Totaal eigen financieringsmiddelen	44,9	21,8	10,1	13,5	40,7
Totaal mutaties vreemd vermogen	<u>15,8</u>	<u>66,8</u>	<u>66,8</u>	<u>52,5</u>	<u>-12,5</u>
Totaal financ.middelen	<u>60,7</u>	<u>88,6</u>	<u>76,9</u>	<u>66,0</u>	<u>28,2</u>
De aanwending v.d. financieringsmiddelen					
Bruto-investeringen	41,0	74,2	62,5	43,4	19,9
Invest. en belegg. buiten bedrijf (per saldo)	20,0	5,0	5,0	8,3	2,1
Mutaties in liquid., voorr. materialen en veldinventaris	<u>- 0,3</u>	<u>9,4</u>	<u>9,4</u>	<u>14,3</u>	<u>6,2</u>
Totaal invest. en belegg. en mutaties in vlott. en liquide middelen	<u>60,7</u>	<u>88,6</u>	<u>76,9</u>	<u>66,0</u>	<u>28,2</u>
Balans per 31 december					
Activa	x1000 gld.	x1000 gld.	x1000 gld.	x1000 gld.	x1000 gld.
Duurz. produktiemidd.	309,4	387,3	328,1	315,3	295,1
Liquiditeiten, voorraad materialen en veldinv.	128,6	103,4	103,4	125,9	129,8
Overige bezittingen	<u>161,5</u>	<u>190,6</u>	<u>190,6</u>	<u>216,0</u>	<u>230,1</u>
Totaal activa	<u>599,5</u>	<u>681,3</u>	<u>622,1</u>	<u>657,2</u>	<u>655,0</u>
Passiva					
Vr.verm. op lange term.	123,6	224,8	224,8	266,2	256,8
Vr.verm. op korte term.	<u>19,8</u>	<u>19,7</u>	<u>19,7</u>	<u>31,4</u>	<u>27,8</u>
Totaal vreemd vermogen	143,4	244,5	244,5	297,6	284,6
Eigen vermogen	<u>456,1</u>	<u>436,8</u>	<u>377,6</u>	<u>359,6</u>	<u>370,4</u>
Totaal passiva	<u>599,5</u>	<u>681,3</u>	<u>622,1</u>	<u>657,2</u>	<u>655,0</u>
Eigen verm. in % van het totaalvermogen	76	64	61	55	57
Liquiditeit op korte term.					
Liquiditeiten, voorraad materialen en veldinv.	128,6	103,4	103,4	125,8	129,7
Vr.verm. op korte term.	<u>19,8</u>	<u>19,7</u>	<u>19,7</u>	<u>31,4</u>	<u>27,7</u>
Saldo	<u>108,8</u>	<u>83,7</u>	<u>83,7</u>	<u>94,4</u>	<u>102,0</u>
Id. in % v.d. kosten	38	30	30	29	29

1) M.i.v. het boekjaar 1979 is de steekproef vernieuwd. 2) Vóór toepassing WIR.

3) Na toepassing WIR. 4) Excl. herwaardering.

Bijlage 17 Algemene toelichting op de gebruikte begrippen

Kosten en opbrengsten

- De afschrijving op de duurzame slijtende produktiemiddelen is gebaseerd op de nieuwwaarde minus de aanspraak op WIR-premie, waarbij rekening is gehouden met de economische levensduur en het waardeverloop van de objecten.
- De rente over het geïnvesteerde vermogen is bepaald op 9%, met uitzondering van het vermogen dat in de grond is opgesloten en de normale behoefte aan vlottende middelen waarover resp. 2,5% en 12,5% is berekend. Het geïnvesteerde vermogen 1) is de som van: de waarde van de grond, de economische boekwaarde van de dode en levende inventaris, de normale behoefte aan vlottende middelen.
- De kosten van de handenarbeid van de ondernemer en gezinsleden zijn berekend op basis van een taxatie van de door hen verrichte hoeveelheid handenarbeid. Deze arbeid is op CAO-basis (incl. het werkgeversaandeel in de sociale lasten) gewaardeerd.
- 28 deelnemende bedrijven (84%) vallen t.a.v. de omzetbelasting onder de "Landbouwregeling". Dit betekent dat van deze bedrijven de kosten en de opbrengsten, alsmede de investeringen inclusief omzetbelasting zijn opgenomen. 7 bedrijven hebben gekozen voor het "ondernemerschap" in de zin van de Wet op de omzetbelasting; dit betekent dat voor die bedrijven de kosten en de opbrengsten alsmede de investeringen exclusief omzetbelasting zijn opgenomen.
- ± De waardestijging van jonge vaste plantopstanden is onder de opbrengsten geboekt, de afschrijving op volwassen plantopstanden is onder de kosten opgenomen.
- Het ondernemersoverschot is het verschil tussen de opbrengsten en de kosten. In de kosten is geen vergoeding opgenomen voor leiding en toezicht van de ondernemer. Dit kostenelement maakt derhalve deel uit van het ondernemersoverschot. Dit laatste mag dan ook niet worden aangezien voor de bedrijfseconomische winst.

Ondernemersoverschot in procenten van de kosten

Het ondernemersoverschot in procenten van de kosten is zowel in een gewogen als in een ongewogen gemiddelde tot uitdrukking gebracht. Bij de berekening van het gewogen kengetal is het totale ondernemersoverschot van alle bedrijven van een groep gedeeld door 1% van het totaal van de kosten van die bedrijven. Voor de berekening van het ongewogen gemiddelde is deze deling voor elk bedrijf afzonderlijk verricht, waarna het gemiddelde van de kengetallen werd vastgesteld.

Arbeidsopbrengst per manjaar

De arbeidsopbrengst per manjaar is het bedrag dat door allen, die arbeid in het bedrijf hebben verricht, te zamen als inkomen is genoten. Het is de som van ondernemersoverschot en de kosten van arbeid. Na deling van dit inkomen door het aantal - tot volwaardige arbeidskrachten herleide - manjaren, verkrijgt men de gemiddelde arbeidsopbrengst per manjaar.

Arbeidsopbrengst, inkomen, besparing en gezinsbesteding (gemidd. per ondernemer)

- Arbeidsopbrengst van de ondernemer: ondernemersoverschot vermeerderd met de - als kosten gecalculeerde - vergoeding voor de handenarbeid van de ondernemer.
- Ondernemersinkomen van de ondernemer: arbeidsopbrengst van de ondernemer vermeerderd met het saldo van berekende en betaalde rente, alsmede de in 1981 ontvangen rentesubsidie.

1) Deze investering omvat ook de bedrijfsmiddelen die door de ondernemer zijn gepacht. Over deze waarde is geen rente in de kosten opgenomen.

Bijlage 17 (vervolg)

- Gezinsinkomen uit bedrijf: ondernemersinkomen verhoogd met de - als kosten gecalculeerde - vergoeding voor de handenarbeid van de gezinsleden.
- Totaalinkomen: gezinsinkomen uit bedrijf verhoogd met het inkomen buiten bedrijf.
- Besparing: mutatie in het eigen vermogen verminderd met erfenissen en/of schenkingen, koerswinst of -verlies op effecten, boekwinsten of -verliezen op produktiemiddelen.
- Gezinsbesteding: het totaalinkomen verminderd met de besparing.

Balans

1. ACTIVA

- De grond in Limburg is gewaardeerd op f 35.000,- per hectare. Voor de bedrijven in de overige gebieden variëren deze waarden van f 40.000,- tot f 110.000,- per hectare.
- De duurzame slijtende produktiemiddelen zijn geactiveerd tegen de boekwaarde op basis van de nieuwwaarde in 1981 minus aanspraak op WIR-premie. Deze is ontleend aan gegevens die ook ten behoeve van de afschrijvings- en renteberekening zijn verzameld.
- De woonhuizen zijn geactiveerd tegen de boekwaarde op basis van de herbouwwaarde in 1981.
- Voor de waardering van de plantopstand is gebruik gemaakt van kostprijsgegevens van het LEI.
- Met de vordering van WIR-premie is rekening gehouden.
- In de balansen zijn ook de privé-bezittingen opgenomen.

2. PASSIVA

- Het totale vreemde vermogen is onderscheiden in: vreemd vermogen op lange termijn en vreemd vermogen op korte termijn. Wat de belastingen betreft is alleen rekening gehouden met nog te betalen omzet- en loonbelasting. De nog te betalen persoonlijke belastingen zijn niet opgenomen.

In de reeks "Mededelingen" van het Landbouw-Economisch Instituut zijn op dit gebied onder meer verschenen:

- No. 257 : Rentabiliteit en financiering van de tuinbouw onder glas in Nederland over 1980.
- No. 259 : Rentabiliteit en financiering van de boomkwekerij in Boskoop e.o., Midden-Betuwe, Zeeland, Noord-Brabant en Limburg over 1980/81.
- No. 268 : Rentabiliteit en financiering van de groenteteelt in de open grond in Nederland over 1980.
- No. 269 : Rentabiliteit en financiering van de champignonteelt in Nederland over 1980.
- No. 270 : Rentabiliteit en financiering van de fruitteelt in Nederland over 1980 (oogst 1980/81).
- No. 271 : Rentabiliteit en financiering van de groenteteelt onder glas in Nederland over 1981.

In de reeks "Periodieke Rapportage" :

- No. 17-81: Rentabiliteit en financiering van de snijbloemeteelt onder glas in Nederland over 1981.
- No. 16-81: Rentabiliteit en financiering van de potplantenteelt onder glas in Nederland over 1981.
- No. 21-80: Rentabiliteit en financiering van de bloembollenteelt in Nederland over 1980.